

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНСТРУКТОРА З АТЛЕТИЧНОЇ ГІМНАСТИКИ

У статті науково обґрунтовано структуру професійно-педагогічної компетентності інструктора з атлетичної гімнастики.

Ключові слова: професійно-педагогічна компетентність, інструктор з атлетичної гімнастики, вчитель, особистісно орієнтований підхід.

Численні проблеми, що спіткали українську соціальну сферу, є найбільш актуальними в глобальному вимірі. Піклуючись про власні прибутки, а не здоров'я молоді, більшість установ насаджують викривлені цінності, фетишизують споживацьку культуру. Остання теза не стосується сучасних фізкультурно-спортивних установ, які стають головними осередками пропаганди здорового способу життя, формують відповідальне ставлення людини до свого психічного та фізичного здоров'я.

Серед професіоналів, які є апологетами такої пропаганди, останнім часом виділяють в окрему категорію *інструкторів з атлетичної гімнастики*. Їх домінування на ринку фізкультурно-спортивних послуг пояснюється майже одномільйонною аудиторією “споживачів”, для більшості яких інструктор може бути особистісно значущою персоною, яка відкриває вікно у світ фізичної культури як загальнолюдської цінності.

Через це в українському суспільстві виникла та поступово зростає потреба формування нового покоління інструкторів з атлетичної гімнастики, здатних відродити в тривалій особистісно орієнтованій взаємодії загальнолюдські стандарти гармонійного всебічного розвитку іншої людини в умовах дозвілля.

Для задоволення потреби в зазначених фахівцях, їх відповідній професійній підготовці необхідний аналіз структури професійно-педагогічної компетентності інструктора з атлетичної гімнастики.

Мета статті – науково обґрунтувати структуру професійно-педагогічної компетентності інструктора з атлетичної гімнастики.

Насамперед, необхідно визначити сутність, зміст і структуру професійно-педагогічної компетентності інструктора з атлетичної гімнастики, розробка якої неможлива без формування понятійного апарату, експлікації чіткого змісту кожного наближеного терміна, сепарації й відокремлення існуючих змістовних і понятійних непорозумінь.

Уточнення таких понятійних конструктів, як: “компетентність”, “компетенція”, “професійна компетентність”, “професійно-педагогічна компетентність”, розпочнемо з неприємної констатації: більшість із наведених дефініцій як спеціальні наукові поняття не є усталеними. Отже, викладемо нашу позицію щодо їх вживання.

На сьогодні існує багато визначень поняття “компетентність”, найбільш загальне з яких знаходимо у фундаментальній праці Д. Равена “Компетентність у сучасному суспільстві” (1984). За визначенням автора, компетентність – це явище, що “складається з великої кількості компонентів, багато з яких відносно не-

залежні один від одного, <...> деякі компоненти відносяться скоріш до когнітивної сфери, а інші – до емоційної, <...> ці компоненти можуть замінити один одного як складники ефективної поведінки” [8, с. 253].

Так, М. Ільзова вважає, що компетентність може бути розглянута як готовність до діяльності й поєднувати в собі знання, вміння, досвід (інструментальна основа активності), а також потреби, цілі та мотивацію діяльності [3, с. 47]. Автор розглядає поняття “компетентність” як синонім до поняття “потенційна активність”, що, на наш погляд, має певний сенс.

Таким чином, незважаючи на те, що “понятійне значення цього терміна є достатньо широким та може бути довільно задане” [2, с. 10], найбільш загальним тлумаченням компетентності людини виступає її здатність та готовність до діяльності, заснованої на особистих знаннях і досвіді.

Останнє розуміння поняття відображено в “Новому словнику української мови”, згідно з яким термін “компетентний” може відноситися до такого фахівця, який має достатні знання в якій-небудь галузі; який із чим-небудь добре обізнаний і тямущий; авторитет якого ґрунтується на знанні, кваліфікації [7, с. 304].

На наш погляд, найбільш продуктивним підходом до визначення змісту та структури компетентності є опора на модель якостей людини “Матрьошка відповідностей зовнішньому світу”, запропоновану А. Субетто, що може бути віднесена до системи понять “компетенція – відповідність”. Ця модель розглядає людину як систему внесених одна в одну інтегративних компетенцій (властивостей), що виражають ці відповідності.

Найбільш високим рівнем є відповідність Космосу, Біосфері, Суспільству, а далі до моделі включені ієрархічно нижчі системи [9, с. 23].

У сучасних моделях компетентності людини, які регламентують траєкторію розвитку освіти в Європі та Україні [10], професійна компетентність посідає центральне місце. Виходячи із цього, розглянемо зміст і структуру професійної компетентності педагогів, до яких, безсумнівно, належать тренери атлетичної гімнастики.

Найбільш повно питання професійної компетентності педагогів висвітлено в працях А. Маркової [4–6], за якою професійно компетентною є така праця вчителя, в якій на достатньо високому рівні здійснюється педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, реалізується особистість учителя, тобто його праця, в якій досягаються високі результати в навчанні та вихованні школярів [4, с. 8].

Виходячи з теоретичної моделі А. Маркової, спеціальна компетентність педагога постає як родове поняття. Вона поєднує певну кількість компонентів (груп компетентностей), які забезпечують ефективність професійної діяльності.

Таким чином, можна констатувати, що більшість авторів вирішують питання визначення змісту будь-якої спеціальної компетентності педагогів, включаючи до її складу: об’єктивно необхідні психологічні та педагогічні знання; об’єктивно необхідні педагогічні та психологічні вміння; психологічні позиції, установки педагога, що вимагаються від нього професією; особистісні відмінності (якості), що забезпечують результативність педагогічної праці.

Правомірність останнього методологічного прийому підтверджує Ю. Татур, який ставить таке питання: якщо у визначення будь-якої компетентності включені три складові – когнітивна (знання та розуміння), діяльнісна (практичне та оперативне використання знань) і ціннісна (цінності як органічна частина способу сприйняття життя з іншими людьми в соціальному контексті), – то

чи повинна кожна з названих сторін визначення бути відображеною (бути врахованою) у кожній з компетенцій, включених до її складу?

На думку автора, відповідь на це питання є однозначною: кожна з компетенцій має явні чи неявні ознаки когнітивної, діяльній та цінній складової [1, с. 41]. Остання думка стає ще однією відправною точкою нашого подальшого теоретичного пошуку.

Однією зі складових професійної компетентності педагога постає професійно-педагогічна (педагогічна) компетентність, яка виступає як складова професійної компетентності педагога, що, у свою чергу, є складовою його загальної компетентності як суб'єкта життєдіяльності.

Виходячи із цього, нами було проведено структурно-стилістичну декомпозицію аспектів спеціальної компетентності, запропонованих І. Зимньою, результати якої подано в таблиці.

Таблиця

Структурно-стилістична декомпозиція аспектів спеціальної компетентності, запропонованих І. Зимньою

Аспекти спеціальної компетентності за І. Зимньою	Формулювання аспектів професійно-педагогічної компетентності	Формулювання компетенцій, що становлять професійно-педагогічну компетентність
Мотиваційний	мотиваційно-ціннісний	ціннісне ставлення до тих, хто навчається (учнів, клієнтів, вихованців тощо)
Ціннісно-змістовий		особистісна значущість професійної діяльності
Когнітивний	когнітивний	психологічна готовність до реалізації знань, умінь та навичок, що становлять компетентність у професійній діяльності
		знання з теорії та практики предмета педагогічні та психологічні знання
Поведінковий	поведінковий	уміння професійно-педагогічної взаємодії в різноманітних ситуаціях
Емоційно-вольовий	емоційно-вольовий	здатність до емоційно-вольової регуляції професійних дій

Таким чином, ми бачимо ідентичність підходів між визначенням структури професійно-педагогічної компетентності працівників фізичного виховання та інших педагогів. Тому, дотримуючись існуючих традицій, ми можемо взяти отримані вище висновки щодо структури професійно-педагогічної компетентності педагогів за основу при визначенні структури професійно-педагогічної компетентності тренерів з атлетичної гімнастики, розуміється, враховуючи при цьому специфіку її змісту.

Отже, під професійно-педагогічною компетентністю слід розуміти специфічну сукупність якостей інструктора, яка втілюється в можливості впливу на психофізіологічний стан клієнтів за рахунок готовності в мотиваційній, знаннєвій, діяльній та вольовій сферах.

Висновки. Грунтуючись на результатах вивчення наукових праць та враховуючи результати доступної для вивчення емпіричної практики, виділено й описано нові параметри модельних характеристик інструкторів з атлетичної гім-

настижки, що включають описану в традиціях компетентнісного й особистісно орієнтованого підходів інтегративну якість особистості майбутнього фахівця, яка втілюється в можливості впливу на психофізіологічний стан клієнтів за рахунок готовності в мотиваційній, знаннєвій, діяльнісній та вольовій сферах.

На основі аналізу наукової літератури, існуючої практики надання фізкультурно-спортивних послуг доведено, що в умовах наближення України до стандартів капіталістичного устрою суспільства суттєво зростає соціально-ціннісна місія інструкторської діяльності й необхідність кваліфікованого забезпечення в підготовці студентів за спеціальністю “Спорт” формування нової особистісної якості майбутніх інструкторів з атлетичної гімнастики – професійно-педагогічної компетентності.

Список використаної літератури

1. Байденко В.И. Выявление состава компетенций выпускников вузов как необходимый этап проектирования ГОС ВПО нового поколения : [метод. пособ.] / В.И. Байденко. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – 72 с.
2. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И.А. Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
3. Ильязова М.Д. К вопросу о критериях компетентности будущего специалиста / М.Д. Ильязова // Современные наукоемкие технологии. – 2006. – № 5. – С. 46–48.
4. Маркова А.К. Психология труда учителя : кн. для учителя / А.К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.
5. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А.К. Маркова // Советская педагогика. – 1990. – № 8.
6. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М. : Знание, 1996. – 308 с.
7. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / [укладачі: В. Яременко, О. Сліпушко]. – 2-е вид., випр. – К. : Аконт, 2003.
8. Равен Д. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие, реализация : [пер. с англ.] / Д. Равен. – М. : Когнито-Центр, 2002. – 396 с.
9. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) / Л.П. Сущенко. – Запоріжжя : ЗДУ, 2003. – 442 с.
10. Tuning Educational Structures in Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.relint.deusto.es/TuningProject/index.htm>.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2012.

Пономарев В.О. Анализ структуры профессионально-педагогической компетентности инструктора по атлетической гимнастике

В статье научно обоснована структура профессионально-педагогической компетентности инструктора по атлетической гимнастике.

Ключевые слова: *професійно-педагогічна компетентність, інструктор по атлетическій гімнастиці, учитель, особистісно орієнтований підхід.*

Ponomarev V. Analysis of structure of professional and pedagogical competence of body-building coach

The article scientifically grounds the structure of professional and pedagogical competence of body-building coach.

Key words: *professional and pedagogical competence, body-building coach, teacher, personal oriented approach.*